

СЕКЦІЯ 2 ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

УДК 81'255

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2021-1-15>

АСИМЕТРИЯ МОДАЛЬНОСТІ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ В ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Голубенко Наталія Іванівна,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської і німецької філології та перекладу
імені професора І. В. Корунця
Київський національний лінгвістичний університет
n.irgovtsiy@gmail.com
orcid.org/0000-0002-4850-721X

У статті обґрунтовано питання співвіднесеності модального вираження діалогічного мовлення в художньому перекладі. Визначаються особливі характеристики діалогу, однією з яких постає модальність як функційно-семантична категорія, що виражає різні види ставлення мовця до висловлюваного. Категорія модальності забезпечує діалогічність як властивість тексту, підкреслюючи його комунікативну природу як однієї з одиниць мовного спілкування, зміст яких пов'язаний зі ставленням до цінності й вимагає відповідного розуміння та інтерпретації. Об'єктивна модальність відбиває характер об'єктивних зв'язків, на які спрямований пізнавальний акт, а саме зв'язки можливі, дійсні й необхідні. Суб'єктивна модальність – це оцінка з боку особи, яка вказує на ступінь правдивості думки, що відбиває ситуацію. Смыслову основу суб'єктивної модальності утворює поняття оцінки, що містить не тільки логічну кваліфікацію повідомлення, але й різні види емоційного ставлення. Суб'єктивна модальність має мовні ресурси, які прагнуть до нескінченності. Ця істотна ознака може набувати вигляду твердження, зауваження, уточнення, припущення, бажання тощо й виражатися граматичними, лексичними й просодичними засобами. Однак проблема модальності діалогічного мовлення заслуговує пильнішої уваги, оскільки існує певна особливість вираження тих чи інших модальних висловлювань у досліджуваному функціональному типі. Однією з найважливіших психологічних особливостей діалогічного мовлення є його ситуативність, яка проявляється в тому, що часто його зміст можна зрозуміти лише з урахуванням тієї ситуації, до якої він належить, а отже, вимагає від перекладача адекватної інтерпретації ситуації. Вивчення специфіки симетричного чи асиметричного вираження модальних значень в оригінальних і перекладних художніх творах і є першим завданням пропонованої розвідки. У статті особливо викладення набуває теза про те, що в разі неправильної інтерпретації висловлювання, а саме передавання не тієї модальності повідомлення, що була закладена автором у комунікативному акті, виникають інформаційні збої, а отже, асиметрія сприйняття повідомлення постає в центрі уваги дослідження.

Ключові слова: категорія модальності, діалогічне мовлення, мовленнєві акти, комунікативно-прагматичний аспект, специфіка перекладу.

ASSYMETRY OF MODALITY IN DIALOGIC SPEECH IN LITERARY TRANSLATION

Holubenko Nataliia Ivanivna,
Candidate of Philological Sciences,
Assistant Professor at Korunets Department of English and German Philology and Translation
Kyiv National Linguistic University
n.irgovtsiy@gmail.com
orcid.org/0000-0002-4850-721X

The article highlights the problem of the modal expression of dialogic speech in literary translation. The special characteristics of the dialogue are determined, one of which is modality as a functional-semantic category that expresses different types of the speaker's attitude to what is being said. The category of modality provides dialogicity as a property of the text, emphasizing its communicative nature as one of the units of linguistic communication, the content of which is related to the attitude to valuable life things, thus requiring appropriate understanding and interpretation. Objective modality reflects the nature of the objective connections to which the cognitive act is directed, namely the connections that are



possible, valid and necessary. Subjective modality is an assessment by a person that indicates the degree of credibility of the opinion that reflects the situation. The semantic basis of subjective modality is formed by the concept of evaluation, which includes not only the logical qualification of the message, but also different types of emotional attitudes. Subjective modality has language resources that tend to infinity. This essential feature can take the form of assertions, remarks, clarifications, assumptions, desires, etc. and be expressed by grammatical, lexical and prosodic means. However, the problem of modality of dialogic speech deserves more close attention, as there is a certain feature of expression of certain modal expressions in the studied functional type. One of the most important psychological features of dialogic speech lies in its situationality, which is manifested in the fact that its content can be understood only in the situation to which it refers, and therefore requires the translator to adequately interpret the situation. The study of the specifics of symmetrical or asymmetrical expression of modal meanings in original and translated works of art is the first task of the proposed investigation. The article highlights the thesis that in case of misinterpretation of the statement, namely the transmission of the wrong modality of the message, which was laid down by the author in the communicative act, information failures and therefore the asymmetry of perception of the message will occur.

Key words: category of modality, dialogic speech, speech acts, communicative-pragmatic aspect, specifics of translation.

1. Вступ

Вивчення будь-якого об'єкта лінгвістичного дослідження, очевидно, слід починати з визначення його онтології, з виділення його основних характеристик, властивостей, ознак. Діалогічне мовлення має свої особливості: в межах мовленнєвого акту кожен з учасників по черзі виступає як слухач та як мовець, тому співрозмовник не тільки має вміти говорити, але й слухати й розуміти сказане з метою правильної та вчасної реакції.

2. Аналіз досліджень

Питання перекладу діалогічного мовлення в художньому творі досліджували такі лінгвісти: В.Н. Комісаров (1992 рік), Л.К. Латишев (2005 рік), Я.І. Рецкер (1974 рік), О.Д. Швейцер (1988 рік). Я.І. Рецкер вказував, що завдання перекладача полягає в тому, щоб передати засобами іншої мови цілісно й точно зміст оригіналу, зберігши його стилістичні й експресивні особливості (Рецкер, 1974: 8). Л.К. Латишев підкреслював, що переклад діалогічного мовлення має одну істотну особливість: під час здійснення такого виду перекладу особлива увага приділяється узуальній адаптації тексту (Латишев, 2005: 33).

Якщо раніше лінгвістичні дослідження орієнтувалися більше на структуру мовних одиниць, то сучасна перекладознавча наука зосереджує увагу на комунікативних аспектах, зокрема надаючи перевагу прагматично-семантичним підходам, що представлено в працях таких вчених, як Г.А. Лавхаєва (2017 рік), Т.Є. Некряч (2006 рік), К.М. Савіна (2016 рік), які дозволяють з'ясувати основні правила формування та функціонування мовленнєвих актів, що й зумовлює актуальність теми статті.

Не ставлячи своїм завданням викладення розвитку вчення про категорію модальності й аналіз різних думок, досить повно розглянутих у чисельності сучасних нау-

ковців, таких як А.В. Бондарко (1990 рік), В.В. Овсянніков (2010 рік), Н.М. Сафонова (2004 рік), Ф.Р. Пальмер (1979 рік), вважаємо за необхідне виділити кілька проблем, обговорення яких є важливим для нашого підходу до розв'язання проблеми модальності пропозиції діалогічного мовлення.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування деяких випадків зміни способів передачі модальності й вплив цих змін на прагматичні відносини.

3. Виклад основного матеріалу дослідження

У сучасній мовознавчій науці категорію модальності досліджували з різних теоретичних перспектив, виокремлюючи в ній логічні й лінгвістичні параметри. Основним під час трактування модальності є взаємозв'язок логічних аспектів модальності із судженнями як формами мислення, що є надважливим аспектом у перекладі. Ця традиція йде ще від Канта, який встановив три категоріальних типи – можливість-неможливість, існування-неіснування, необхідність-випадковість – і, відповідно, розподілив судження на проблематичні (модальності можливості), асерторичні (модальності дійсності) й аподиктичні (модальності необхідності).

У логічних дослідженнях під модальністю розуміється «контекстуальна характеристика висловлювання», що виражається в природній мові за допомогою «спеціальних мовних конструкцій, які приєднуються до стверджувальних пропозицій» (Баллі, 1955: 144). Що більш, міркування Ш. Баллі щодо того, що «Логічна функція модальності полягає у вираженні реакції суб'єкта на його уявлення» (Баллі, 1955: 234), є чи не найголовнішою складовою частиною інтерсеміотичного перенесення літературного твору в кіноекранізацію, де важливо передати думки й почуття

не тільки словесно, а й паравербально, тим самим не забуваючи про модальність вираження уявлень.

Ф.Р. Пальмер зосередив свою увагу на епістемічній і деонтичній модальності, які перегукуються в змістовному плані з двома категоріями Отто Сперсена. Надалі Ф.Р. Пальмер (1979 рік) реорганізував категорію модальності, спочатку розмежувавши *пропозитивну модальність*, що містить епістемічну й евіденційну модальності, з одного боку, й *подієву модальність*, що охоплює деонтичну й динамічну модальності, – з іншого боку.

У сучасному мовознавстві немає єдиної дефініції діалогу. Найпоширенішим є трактування, що це «розмова, низка висловлювань двох або більше осіб на певну тему» (Steen, 2003); «така ситуативно-композиційна форма мовлення, коли мовець і слухач перебувають у безпосередньому словесному контакті, а комунікативний процес становить активну мовленнєву взаємодію: висловлення (репліки) одного змінюються висловленнями (репліками) другого, мовець і слухач постійно обмінюються ролями. Кількість учасників мовленнєвого процесу – два, іноді кілька (полілог)»; певна форма взаємодії між людьми, орієнтована на розв'язання проблеми; обмін думками, судженнями, інформацією (Сафонова, 2004) та інші.

У разі неправильної інтерпретації висловлювання, а саме передавання не тієї модальності повідомлення, що була закладена автором в комунікативному акті, виникають інформаційні збої. Що більш, категорія модальності тісно пов'язана з категорією перцептуальності. Питання про одиниці модальності неоднозначне, як і сама ця категорія. У всіх філософських словниках згадується перерахування трьох модальних категорій: *дійсне, можливе, необхідне*. Модальність у лінгвістиці належить до тієї категорії, яка сприймається дуже неоднозначно. Це свідчить про складність об'єкта, труднощі його опису. Обмеження та диференціація поняття модальності продовжує залишатися актуальним завданням.

У концепціях різних дослідників обсяг поняття та охоплення ним мовних явищ часто не збігається. За думкою А.В. Бондарко, характеристика модальності як встановлюваного промовистою відносно змісту висловлювання (пропозитивна основа) до дійсності досить не визначено й потребує уточнень (Бондарко, 1990: 58). Однак якими б різноплановими не були класифікації, більшість із них поділяє модальність на об'єктивну й суб'єктивну.

В історії перекладу неодноразові спроби визначити одиниці суб'єктивної модальності змушували перекладачів описувати цей феномен за допомогою схожих явищ. У зв'язку із цим цікавим видається дослідження В.В. Овсяннікова (2010 рік), який почав спробу проаналізувати різні підходи до перекладу, пов'язані з передачею «думки» як синоніму суб'єктивної модальності.

Вимогою сучасної науки про переклад є двостороння орієнтація перекладача: на концептуальну програму автора тексту-оригіналу й на прийнятність тексту-перекладу в приймальної культурі. Тільки в такому випадку перекладач зможе досягти комунікативної еквівалентності. Однак перевага акцентується на розумінні тексту в приймальної культурі, оскільки збереження сигніфікативної та денотативної інформації може призвести до небажаних конотацій, а отже, відбувається зміна прагматичних установок автора тексту-оригіналу. Адаптуючи текст до нової комунікативної ситуації, перекладачеві доводиться змінювати семантичну субструктуру висловлювання.

Реалізуючи модальність у тексті, «на передній план висувається сам процес комунікації, тобто взаємовідносини автора й читача» (Сафонова, 2004: 96). Отже, категорія модальності забезпечує діалогічність як властивість тексту, підкреслюючи його комунікативну природу як однієї з одиниць мовного спілкування, зміст яких пов'язаний зі ставленням до цінності й вимагає відповідного розуміння та інтерпретації.

Об'єктивна (внутрішня) модальність є необхідною ознакою будь-якого речення, вона первинна й виражає відношення повідомлюваного до дійсності, що конкретизується в значеннях реальності (зміст відповідає дійсному стану речей) або ірреальності (зміст не відповідає дійсному стану речей). Суб'єктивна (зовнішня) модальність характеризує ставлення мовця до змісту висловленого, до співрозмовника, до самого себе, до форми мовлення, включаючи емоційно-експресивну оцінку (Сафонова, 2004: 75).

Домінантна функція тексту полягає в наданні певного прагматичного впливу на його одержувача. Діалогічна модальність виражає відношення автора до адресата. У повідомленні можна виділити кілька рівнів модальних значень, які знаходяться між собою в певній взаємозалежності, шикуючись водночас в деяку ієрархічну систему, головна роль в якій належить тому рівню модальних



значень, який пов'язаний із комунікативним призначенням пропозиції, що впливає на прояв інших модальних значень. Крім того, діалогічна мова дає можливість для максимального вираження різних модально-експресивних значень і модально-емоційних відтінків питальних пропозицій.

У лінгвістичній літературі є дві тенденції в поглядах на співвідношення функціональних і модальних типів пропозиції. Перша з них полягає в тому, що питання про модальні пропозиції розглядається у зв'язку з питанням про функціональне призначення пропозиції в безпосередній мовній практиці. Відмінністю інтонацій визначаються основні функціональні й разом із тим модальні типи пропозиції: розповідні, питальні й спонукальні. Відповідно до такої думки модальне значення пропозиції збігається з його цільовою установкою.

Відповідно до цього до модальних відносять ті значення, за якими диференціюються пропозиції з різною комунікативною установкою, тобто значення, що передаються питальними, спонукальними й оповідними пропозиціями. Що більш, категорія модальності може бути описана в функційно-семантичному аспекті, за якого основна увага приділяється систематизації на комунікативній основі різнорівневих засобів вираження. Мало того, доцільно розмежувати три типи модальних відносин: предметну модальність (можливість і вимушеність), модальність волевиявлення (оптатив та імператив) та епістемічна модальність (значення ймовірності, логічної необхідності, впевненості й невпевненості).

Доцільно розглянути комунікативні, психологічні й мовні особливості такого виду мовної діяльності. Діалогічна мова виконує такі комунікативні функції:

- 1) запиту інформації – повідомлення інформації;
- 2) пропозиції (у формі прохання, наказу, поради) – прийняття / неприйняття запропонованої думки;
- 3) обміну думками / враженнями;
- 4) обґрунтування своєї думки.

Кожна із цих функцій має свої специфічні мовні засоби та є домінантною у відповідному типі діалогу.

Однією з найважливіших психологічних особливостей діалогічного мовлення є його ситуативність, яка проявляється в тому, що часто його зміст можна зрозуміти лише з урахуванням тієї ситуації, до якої він належить.

Іншими словами, існує чітка співвіднесеність дієслівного мовлення із ситуацією, яку не можна розуміти буквально. Йдеться про те, що зовнішні обставини ситуації в момент мовлення можуть не бути присутніми, проте вони є у свідомості комунікантів та обов'язково включені в неї.

Діалог постає зв'язним текстом особливого виду, де смисловий зміст і мовне оформлення окремих висловлювань у діалогічному тексті залежать від функції відповідних реплік у відповідній діалогічній єдності. Що більш, не тільки значення окремих реплік, але і їх інтонація, синтаксична структура, актуальне членування, модальна модифікація та емоційна актуалізація зумовлені взаємовідносинами між висловлюваннями у відповідному відрізку діалогу.

Характерною ознакою кожного висловлювання є загальна модальність, яка виходить із комунікативного задуму мовця, з його ставлення до інформації, що повідомляється. Однак у діалогічному мовленні загальна модальність висловлювання виражає ставлення мовця до адресата, який є найважливішим компонентом комунікативного процесу в актуальній ситуації спілкування, на його попереднє висловлювання та на його майбутню реакцію.

У діалозі зазначена комунікативна модальність таким чином представляє модальну спрямованість окремих реплік, які оформляються як певні комунікативні типи висловлювання (повідомлення, питання, спонукування). Крім предметно-смислового змісту висловлювань, саме їх комунікативна модальність є стимулом для розвитку діалогу. Різні типи діалогічних єдностей відрізняються наведеними модальними співвідношеннями між складовими частинами їх реплік. Окрім предметно-смислового змісту й інформації, якими мовці обмінюються під час діалогу, використовуючи форми комунікативної модальності, їх репліки містять різні засоби й експліцитно або імпліцитно виражені різні суб'єкти модальних значень і відтінків.

У такому ракурсі доцільно додати, що в діалозі модальна сторона тексту являє собою явище складніше, ніж у тексті монологічному. Що більш, в інтеракції мовців перехрещуються два модальних плани. У висловлюваннях співрозмовників відбиваються, як підкреслювалося вище, актуальні взаємини між учасниками розмови. Установка мовця на адресата, його ставлення до передбачуваної поведінки співрозмовника, його вираження

думки, зацікавленість мовця в отриманні відповіді проявляються не тільки в оформленні його репліки як певного комунікативного типу висловлювання, але й в різних інших планах модальності.

Важливим механізмом перевираження модальної інформації є ревербалізація. Під ревербалізацією (реконцептуалізацією) мається на увазі відтворення концептуальної інформації, що кодується засобами мови-джерела в оригінальному тексті, у вторинному тексті перекладу за допомогою іншомовних форм. Перевираження відбувається з урахуванням контекстуального ситуативного фрейму. Однак ревербалізація передбачає множинність вибору засобів вираження для відтворення первинного сенсу під час перекладу – від прямих відповідників до контекстуальних еквівалентів, які динамічно розкривають концептуальний зміст оригіналу.

4. Висновки

Аналіз теоретичного матеріалу дає можливість дійти висновку про те, що передача модальності діалогічного мовлення вимагає, по-перше, детального вивчення різних засобів вираження модальності й визначення домінантного типу – чи то об'єктивна й суб'єктивна, чи то епістемічна, деонтична й динамічна. Доцільним розглянути в ракурсі художнього перекладу видається поняття думки як суб'єктивної модальності, що виступає каталізатором індивідуально-особистісного ставлення до дійсності. Відповідно, під час розгляду діалогічного мовлення персонажів літературних творів із прагматичних позицій як одиницю аналізу пропонується використовувати комунікативну ситуацію, в якій і відбивається модальність висловлювання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондарко А.В. Теория функциональной грамматики (Темпоральность. Модальность). Ленинград : Наука; Ленинград. отд., 1990. 263 с.
2. Кант И. Критика чистого разума. *Кант И. Сочинения* : в 6 т. Т. 3. Москва : Мысль, 1964. 799 с.
3. Комиссаров В.Н. Естественность» художественного перевода. *Литература и перевод: проблемы теории*. Москва : Изд. группа Прогресс: Литера, 1992. С. 101–110.
4. Лавхаева Г.А. Диалог в художественном произведении. особенности перевода диалога в художественном произведении с английского языка на русский. *Междисциплинарные аспекты лингвистических исследований*: сборник научных трудов. Книга 11. Краснодар : Кубанский государственный университет; Просвещение-Юг, 2017. 168 с.
5. Латышев Л.К. Технология перевода : учебное пособие для студентов лингвистических вузов и факультетов. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Издательский центр Академия, 2005. 320 с.
6. Некряч Т.Є. Види асиметрії при перекладі драматичного діалогу. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики* : збірник наукових праць. Київ : КНУ, 2006. Вип. 9. С. 191–196.
7. Овсянников В.В. Английские модальные глаголы как переводческая проблема. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)* : у 5 ч. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. Вип. 89 (1). С. 83–86.
8. Приходько А.М. Дискурсивные акты: прагмасемантика и прагматипология. *Когниция, коммуникация, дискурс* : Международный сборник научных трудов / ред. И.С. Шевченко, В.И. Карасик. Харьков : ХНУ, 2010. № 1. С. 101–122.
9. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика: Очерки лингвистической теории перевода : монография. Москва : Международные отношения, 1974. 216 с.
10. Савина Е.М. Об особенностях перевода немецкой диалогической речи на русский язык. *Научный журнал Альманах мировой науки. Развитие науки и образования в современном мире. По материалам международной научно-практической конференции 31 января 2016 г.* Часть 1. АР Консалт. 2016 г. № 1–1 (4). С. 123–127.
11. Сафонова Н.М. Особенности выражения субъективной модальности диалогического мовлення. *Вісник Харківського національного університету. Серія: Філологія*. Вип. 42. № 632. Харків, 2004. С. 233–237.
12. Швейцер А.Д. Теория перевода: статус, проблемы, аспекты. 4-е изд. Москва : Наука, 1988. 215 с.
13. Balli Sh. General linguistics and questions of the French language. Mjscow : Foreign literature, 1955. 44 p.
14. Brown P., Levinson S. Politeness. Some Universals in Language Usage. Cambridge : Cambridge University Press, 1987. 275 p.
15. Palmer F. Modality and the English Modals. London and New-York, 1979. 196 p.
16. Portner P. Modality. Oxford : Oxford University Press, 2009. 302 p.
17. Steen G. Basic discourse acts: When language and cognition turn into communication. *Cognitive linguistics, functionalism, discourse studies: Common ground and new directions* : Abstracts of the 8th International Cognitive Linguistics Conference, 20–25.07.2003. P. 15–16.

REFERENCES:

1. Bondarko A.V. (1990). Teoriia Funktsionalnoi grammatiki (Temporality. Modality) [Theory of Functional Grammar (Temporality. Modality)]. L.: Nauka; Leningrad. 263 s.
2. Kant I. (1964). Kritika chistogo razuma [Criticism of Pure Mind]. Sochineniya: v 6 t. T. 3. M.: Mysl', 799 s.
3. Komissarov V.N. (1992). Yestestvennost' khudozhestvennogo perevoda [Naturalness of literary translation]. Literatura i perevod: problemy teorii. M.: Izd. gruppа Progress: Litera. pp. 101–110.
4. Lavkheava G.A. (2017). Dialog v khudozhestvennom proizvedenii. osobennosti perevoda dialoga v khudozhestvennom proizvedenii s angliyskogo yazyka na



- russkiy [Dialogue in fiction. Specifics of translating a dialogue in fiction from English into Russian]. Mezhdistsiplinarnyye aspekty lingvisticheskikh issledovaniy: sb. nauchnykh trudov. Kniga 11. Krasnodar: Kubanskiy gosudarstvennyy universitet; Prosveshcheniye-Yug. 168 s.
5. Latyshev L.K. (2005). Tekhnologiya perevoda [Translation technology]: ucheb. posobiye dlya stud. lingv, vuzov i fak. 2-ye izd., pererab. i dop. M.: Izdatel'skiy tsentr Akademiya. 320 s.
 6. Nekryach T.Y. (2006). Vidi asimetrii pri perekladі dramatichnogo dialogu [Kinds of asymmetry in translating dialogue in dramatic works]. Problemi semantiki, pragmatiki, ta kognitivnoї lingvistik: zb. nauk. prats'. K: KNU. Vip. 9. pp. 191–196.
 7. Ovsyannikov V.V. (2010). Anhlyyskiye modal'nye hlaholy kak perevodcheskaya problema [English modal verbs as a translation problem]. Naukovi zapysky. Seriya: Filolohichni nauky (movoznavstvo): u 5 ch. Kirovohrad: RVV KDPU im. V. Vynnychenka, Vyp. 89 (1). pp. 83–86.
 8. Prykhod'ko A.M. (2010). Dyskursivnye akty: prahmasemantika y prahmatypolohyya [Discursive acts: pragmasemantics and pragmatypology]. Kohnytsyya, kommunykatsyya, diskurs. Mezhdunar. sb. nauchn. trudov / red. Y. S. Shevchenko, V. Y. Karasyk. Khar'kov : KHNU. № 1. pp. 101–122.
 9. Retsker YA.I. (1974). Teoriya perevoda i perevodcheskaya praktika: Ocherki lingvisticheskoy teorii perevoda [Translation theory and translation practice: Essays on the linguistic theory of translation]: monografiya. M.: Mezhdunarodnyye otnosheniya. 216 s.
 10. Savina Ye.M. (2016). Ob osobennostyakh perevoda nemetskoy dialogicheskoy rechi na russkiy yazyk [Specifics of translation of German dialogical speech into Russian]. Nauchnyy zhurnal Al'manakh mirovoy nauki. Razvitiye nauki i obrazovaniya v sovremennom mire. Po materialam mezhdunarodnoy nauchno-prakticheskoy konferentsii 31 yanvarya 2016 g. Chast' 1. AR Konsalt. g. № 1–1 (4). pp. 123–127. 11.
 11. Safonova N.M. (2004). Osoblyvosti vyrazhennya sub'yektivnoyi modal'nosti dialohichnoho movlennya [Features of expressing the subjective modality of dialogic speech]. Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu № 632. Seriya: Filolohiya. Vyp. 42. Kharkiv. pp. 233–237.
 12. Shveytser A.D. (1988). Teoriya perevoda: status, problemy, aspekty [Translation theory: status, problems, aspects]. 4-ye izd. M.: Nauka. 215 s.
 13. Balli Sh. General linguistics and questions of the French language. –M., Foreign literature, 1955. 44 p.
 14. Brown P., Levinson S. Politeness. Some Universals in Language Usage. Cambridge: Cambridge University Press, 1987. 275 p.
 15. Palmer F. Modality and the English Modals. London and New-York, 1979. 196 p.
 16. Portner P. Modality. Oxford : Oxford University Press. 2009. 302 p.
 17. Steen G. Basic discourse acts: When language and cognition turn into communication // Cognitive linguistics, functionalism, discourse studies: Common ground and new directions: Abstracts of the 8th International Cognitive Linguistics Conference 20–25.07.2003. pp. 15–16.

*Стаття надійшла до редакції 26.03.2021.
The article was received 26 March 2021.*